

## דף קכ"ד

אין בכור נוטל פי שנים בשבח הגמרא הביאה ברייתא ששנינו, שבכור נוטל פי ששבו נכסים לאחר מיתת אביהם שנים גם בשבח ששבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהם. וכעת אומרת הגמרא, שברייתא זו היא כדברי רבי. ששנינו בברייתא, אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם, רבי אומר, אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן, אבל לא בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן. ירשו שטר חוב, מלוה בשטר שאביהם הלוח, בכור נוטל פי שנים כיון שהוא מוחזק בשטר כאילו השטר השביח. והוא נוטל פי שנים כמו בנכסים ששבחו ממילא<sup>58</sup>. יצא עליהם שטר חוב, שאביהם חייב לאחרים, בכור נותן פי שנים. כמו שהבכור נוטל פי שנים, כך נותן פי שנים מפני שאותם נכסים נשתעבדו כולם למלוה. ואם אמר שאינו נוטל פי שנים מהירושה אלא יטול חלק כפשוט, וממילא לא ישלם למלוה פי שנים אלא כנגד מה שהוא נוטל, רשא<sup>59</sup> 60.

טעמם של חכמים מהכתוב "לתת לו" וטעמם של חכמים שאומרים שבכור אינו נוטל חלק בכורה אפילו בשבח שממילא. הוא מהכתוב: "לתת לו". התורה קראה לחלק בכורה מתנה, כמו שלא זוכים במתנה עד שבאה לידו של הנותן. ואינו יכול ליתנה לאחרים שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כך הבכור אינו זוכה בחלק בכורה שלא באה לידו של האב. ורבי אומר, שהכתוב "פי שנים" מקיש חלק בכורה לחלק פשוט<sup>61</sup>. כמו שהבכור זוכה בחלק פשיטות אפילו שלא בא לידו של האב, שהרי יורש מאביו כל ראוי שבעולם, שהרי ירושה לא נקראת מתנה, כך הבכור זוכה גם בחלק בכורה אפילו שלא בא עדיין לידו<sup>62</sup>. וחכמים לומדים מכאן כמו חלק פשוט נוטל אותו במקום אחד, כמון כן נותנים לבכור את שני החלקים שהוא נוטל זה ליד זה<sup>63</sup>. ולרבי

57 שבו ממילא אבל כשהיורשים השביחו הכל מודים שאינו נוטל פי שנים. רשב"ם.

58 אבל לחכמים אינו נוטל פי שנים והוא סיוע דברי רבי וכן מוכח לקמן ודוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה ואפי' בעדים כיון שאין שטר והלוה יכול לטעון פרעתי אפי' רבי מודה שאינו נוטל פי שנים שהרי אין מוחזקים מחוב זה כלל שנאמר הנכסים שבו מעצמן. רשב"ם.

59 או הלכו למדינה" אין מורידים לבע"ח בקרקע עד שב"ד שומעם את טענת האחים, שמה יטענו פרענו שהגמרא חשבה שכיון שהוא בכור הוא התורה זכתה לו פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי שבע"כ הם שלו שמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם או יתנם לאחרים, וצריך לתת למלוה כנגד פי שנים. קמ"ל שהתורה לא זכתה לו בע"כ, כעין מתנה שאם ירצה לקבלה יקבל. שהתורה לא קראה לה ירושה אלא מתנה. אבל לא מחלק פשיטותו זה הוא יורש בעל כרחו. רשב"ם.

60 ר"י כתב שהנפק"מ היא אם היתומים הם קטנים שהבכור יכול לומר איני נוטל פי שנים והקרקע ישרא ליתומים, ולא יטול מהם. שאין נזקקים לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהם. תוס'.

61 שהכתוב הזכיר חלק פשוט וחלק בכורה בתיבה אחת, והיה יכול לכתוב חלק אחד על אחיו. רשב"ם.

62 אבל אינו לוקח פי שנים בראוי גמור, שהשביחו יתומים שלכך הועיל "בכל אשר ימצא לו". רשב"ם.

63 בכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל את חלק בכורה. ואם הן שני אחים ושלש שדות לא יפילו שלשה גורלות שנים לבכור ואחד לפשוט, שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי לא יזכה בו שא"כ

הכתוב "לָתֵת לוֹ" מלמד שאם אמר איני נוטל ואיני נותן<sup>64</sup> רשאי<sup>65</sup>.

דיקלא ואלים ארעא והעלה שרטון נוטל לכו"ע  
ונח' בחפורה ונעשו שבולים דקלים והפריחו  
אמר רב פפא, אב שהניח דקל והתעבה,  
או קרקע ועלה שרטון והשביחה, לדברי  
הכל הבכור נוטל פי שנים, מפני ששמו עדיין עליו. ונחלקו בחפורה, הניח להם  
שחת ונעשו אחרי כן שיבולים. או דקלים שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים.  
חכמים סוברים שהבכור אינו נוטל פי שנים כיון שהשתנו לדבר אחר שיש לו שם  
אחר, העשב להיות חטין והפרחים להיות תמרים. ורבי סובר שהבכור נוטל פי  
שנים, כיון שהוא שבח שבא מאליו.

כיצד פוסקים כרבי או כחכמים  
אמר רבה בר חנא בשם רבי חייא, אם הדיין  
הורה שהבכור נוטל פי שנים כדברי רבי דינו

דין ולא נאמר שהוא טעה בדבר משנה וחוזר. וכן אם הדיין הורה שאינו נוטל פי  
שנים כחכמים, דינו דין. מפני שהיה לו ספק במה שאמרו הלכה כרבי מחבירו  
אם בכל מקום הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, ולא כשרבים חולקים עליו. או  
הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו<sup>66</sup>. רב נחמן אמר בשם רב אסור לעשות כדברי  
רבי, מפני שרב סבר שהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו. ורב נחמן עצמו אמר  
מותר לעשות כדברי רבי. מפני שרב נחמן עצמו סבר הלכה כרבי מחבירו ואפילו  
מחביריו.

רבא סבר שהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו<sup>67</sup> ואין עושין כמוהו, ואם עשה עשוי  
מפני שסבר שבבית המדרש נאמר שמטים את הדין אחר דברי חכמים לדון כן  
לכתחלה, אבל אם עשה כרבי לא מחזירים את הדין.

רב נחמן שנה ברייתא ב' שאר ספרי דבי רב<sup>68</sup>, שאומרת: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ"  
פרט לשבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן. אבל הבכור נוטל פי שנים  
בשבח ששבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן. כגון חפורה והווי שובלי שמוחזק  
קצת באותן הנכסים, והברייתא היא כדברי רבי. רמי בר חמא שנה ברייתא ב' שאר

נמצא שהבכור נוטל בשני מקומות. אלא יפילו שני גורלות על שני שדות החיצונות ואיזה שיעלה לבכור יקח  
ויטול גם את האמצעי שאצלו. ואפשר לומר שרבי ילמד גם שנותנים לו על מיצר אחד מהיקש. רשב"ם.

64 לא נקטו כאן איני נותן בדוקא שהרי הדבר אינו נלמד מהכתוב אלא מסברא שכיון שאינו נוטל ודאי לא יתן.  
וכך פירושו ההוא שאם אמר איני נוטל מפני שאיני רוצה ליתן רשאי. שאין אדם רגיל לומר איני נוטל אלא מפני  
שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים. רשב"ם.

65 ולרבנן לומדים ב' דברים, מהכתוב "לָתֵת" שהתורה קראה לה מתנה קרייה ואינו יכול לתת עד שתבוא לידו  
של הנותן. ומהכתוב "לו" שהבכור לא זכה בה עד שתבא לידו שאם אמר איני נוטל רשאי. רשב"ם.

66 תוס' שואלים שבכ"מ אומרים שאין הלכה כרבי מחביריו. ועוד שרב נחמן אמר אפי' מחביריו וקיי"ל כרב נחמן  
בדיני. והרי קיי"ל שאין הלכה כרבי מחביריו. ומפרש ר"ת שדוקא כאן יש ספק. תוס'.

67 ומשום מה שאמרו לעיל עשה כדברי רבי עשה אמר אסור לעשות. רשב"ם.

68 ספרא דבי רב היא תורת כהנים, הברייתא של ספר ויקרא. ושאר ספרי דבי רב הם ספרי, המדרש של ספר  
במדבר מושלחו מן המתנה עד סוף ספר דברים, ומכילתא, מדרש שמות מהחדש הזה לכם עד סוף הספר. כולם  
נקראים שאר ספרי דבי רב. רשב"ם.

ספרי דבי רב' שאומרת: "כָּל אֲשֶׁר יִמָּצָא לוֹ" פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן, וכל שכן שאינו נוטל שבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן, והברייתא היא כדברי חכמים.

אין בכור נוטל פי שנים במלוה אמר רב יהודה בשם שמואל, אין בכור נוטל פי שנים במלוה, אפילו במלוה בשטר<sup>69</sup>. שואלת הגמרא לפי מי הוא אמר זאת? אם לחכמים, הרי הם אומרים שאינו נוטל אפילו בשבח שנמצא ברשותו, ולא צריכים לומר שאינו נוטל במלוה, שאינו מוחזק במעות אלא רק בשטר שהוא נייר בלבד<sup>70</sup>. ואם לרבי, ייצא שהברייתא ששנינו, ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים בין במלוה<sup>71</sup> בין ברבית, אינה לא כרבי ולא כחכמים? עונה הגמרא, ששמואל אמר את דבריו לדברי חכמים<sup>72</sup>. והחידוש בדבריו הוא שלא נאמר שהבכור נוטל פי שנים במלוה שיש עליו שטר. כיון שכשיש בידו שטר כמו שהוא גבוי והוא מוחזק. ואמר שמואל שהוא ראוי ולא מוחזק והבכור אינו נוטל פי שנים.

שלחו משם שלחכמים בכור נוטל פי שנים במלוה אבל שנים במלוה שהוא כגבוי ולא ברבית לא ברבית. ושואלת הגמרא למי, אם חכמים אמרו שבכור אינו נוטל שבח שנמצא ברשותו האם אפשר לומר שהוא נוטל פי שנים במלוה? ואם כרבי, הרי שנינו בברייתא רבי אומר בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית? עונה הגמרא, הכוונה שלחכמים בכור נוטל פי שנים במלוה, שמלוה הוא כגבוי<sup>73</sup>.

אמימר דרש בכור נוטל פי שנים במלוה רב אחא בר רב אמר לרבינא אמימר נקלע אבל לא ברבית נהרדעי לטעמם למקומנו ודרש, בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית. ואמר לו נהרדעי לטעמם<sup>74</sup>, שאמימר שהוא מנהרדעא סובר כרב נחמן שגם הוא מנהרדעא<sup>75</sup>. במה ששנינו רב נחמן אמר, יתומים שגבו קרקע לחוב אביהם, אין הבכור נוטל פי שנים, מפני שהאב הלוחזק לא קרקע. אבל אם גבו

69 רשב"ם.

70 מכאן מוכיח תוס' שאין או' כפי' הקונ' שכשירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים שהשטר הוא הגוף והמלוה הוא השבח, שהרי או' הגמ' שאין הבכור נוטל פי שנים לא בגוף ולא בשבח. תוס'.

71 במלוה של עובד כוכבים, אע"פ שכתוב בשטר והמלוה הוא כמו שגבוי הואיל ומחזיק שטר, והוא כמו משכון ובוה הכל מודים שהבכור נוטל פי שנים במלוה שהניח משכון עליה שבעל חוב קונה משכון, אבל לא ברבית שאין לך ראוי כדבר זה שלא היה שלו מעולם. וכן פסק ר"ח. רשב"ם.

72 ומה ששנינו ירשו שטר חוב הוא כדברי רבי. רשב"ם.

73 שלחו משם חולקים על מה שאמר רב יהודה בשם שמואל לעיל, ושניהם אליבא דרבנן לזה הוא כמוחזק כיון שיש בידיו שטר, וזה לא חושש לשטר שהוא נייר בעלמא. וי"מ ששלחו מתם במלוה של עובד כוכבים כמו ששנינו אבל לא ברבית. ורב יהודה אמר בשם שמואל במלוה של ישראל ולא נחלקו. והבל בידם שאדרבה להיפך במלוה של ישראל הוא מוחזק יותר מבמלוה של עובדי כוכבים. רשב"ם.

74 שניהם סוברים שאדם מוחזק במעות שחברו חייב לו. רשב"ם.

75 לפירוש ר"ת שפי' שרב נחמן עצמו סובר שבין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו מיושב מה שאמרו נהרדעי לטעמייהו, שגם אמימר אמר סתם שנוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות. אבל לפירוש רשב"ם שמפרש שרב נחמן עצמו סובר שבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו מה שאמרו נהרדעי לטעמייהו אינו מובן. תוס'.



מעות הוא נוטל פי שנים, שהרי הלוהו מעות ובמעות הוא נחשב מוחזק<sup>76</sup>. ורבה אמר, אם גבו מעות אין לבכור פי שנים, מפני שמלוה להוצאה ניתנה<sup>77</sup>. ואם גבו קרקע הוא נוטל פי שנים, מפני שהקרקע השתעבדה לאביהם בחייו<sup>78</sup>.

---

76 רשב"ם פירש משום שמעות נתן ומעות לוקח. ותוס' כתבו שטעמו של רב נחמן משום שדרך בע"ח לפרוע בחובם מעות ולא קרקע והוא מוחזק לגבי מעות משום שסומכים עליהם. אבל קרקע שאין דרך לתת קרקע בחובם לא סומכים עליה ואינו מוחזק. תוס'.

77 ואלו מעות אחרים וכאילו אביהם לא הוחזק בהם. רשב"ם.

78 וכמי שהיה לו במשכון והוא כמוחזק שהבכור יטול פי שנים. רשב"ם.

